

Bir Sorunun Cevâbı

Soru: Hükümlerin tatbikinde tedriciliğin olmadığını biliyoruz. Dolayısıyla hükümlerden bir kısmının tatbik edilmesi diğer kısmının ise terk edilmesi caiz değildir. Bilakis istenilen, İslam'ın hükümlerinin tamamının tatbik edilmesidir. Durum böyle iken, tedriciliği savunanların getirdiği şu iki hadisi nasıl anlamalıyız? Tedriciliği savunanlar, hükümlerin bir kısmı uygulanırken diğer kısmının terk edilmesinin caiz olduğunu söylüyorlar. Diğer bir ifadeyle bu iki hadis red mi edilir veya iki hadisi ve tedriciliğin olmadığına dair delilleri birbirine bağlamak ve İslam'ın hükümlerinin tamamının tatbikinin farz olduğunu söylemek mümkün müdür? Bu iki hadis şunlardır:

1.

:

Muaz Bin Cebel (r.a) İbnu Abbas (r.a)'dan Resul [Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem]'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Resul [Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem] Muaz Bin Cebel'i Yemen'e gönderdiğinde ona şöyle demiştir: "Muhakkak ki sen ehli kitaptan bir kavme gidiyorsun. Onlara varınca, onları önce Allah'tan başka bir ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun Resülü olduğuna şahadet etmeye davet et. Şayet onlar bu meselede sana itaat ederlerse Allah'ın onlara her gece ve gündüzde, günde beş vakit namazı farz kıldığını haber ver. Şayet onlar sana bu meselede de itaat ederler ise, zenginlerinden alınarak fakirlerine verilmek üzere zekatı da Allah'ın kendilerine farz kıldığını onlara haber ver. Şayet onlar bu meselede de sana itaat ederler ise, onların mallarının fazlalıklarını topla ve mazlumin duasından sakın. Çünkü mazlum ile Allah arasında perde yoktur."

2.

:

Osman Bin Ebu el-As'ın hadisinde ise; Hasan, Osman Bin Ebu el-As'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Sakıyf heyeti geldiğinde Allah Resulünün yanına indiler. Aleyhissalâtu vesellâm onları mescitte ağırladı ki kalplerine daha bir yumuşak gelsin. Onlar (Müslüman olup beyat yapmak için) öşür alınmamasını, cihada çağrılmamalarını, rükunun (namazın) kendilerine farz kılınmamasını ve bir başkasını kendilerine idareci olarak atamamasını şart koştular. Resul [Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem] ise: "Sizden öşür alınmasın, cihada da çağrılmayın ve bir başkası da size idareci olmasın. Amma rükusuz (namazsız) bir dinde hayır yoktur." buyurdu. Bunun üzerine Osman Bin Ebu el-As, Allah Resülü'ne: "Ey Allah'ın Resülü bana Kur'an öğret de kavmimin imamı olayım." dedi.[Ebu Davut Haraç 26 (3026)]

Cevap: Hükümlerin bir kısmının tatbik edilmesi ve diğer kısmının ise terk edilmesi ile alakalı tedricilik konusunda zikredilen iki hadise cevap vermeden önce aşağıdakileri açıklamak istiyoruz:

1- Bir meseleye dair şer'i hükmün istinbatı yapılırken önce bu meselenin vakıası iyi bir şekilde araştırılır sonra bu vakıyla alakalı deliller toplanır, daha sonra da şer'i hükmün istinbatı için bu deliller, usul araştırması ile araştırılır.

2- İlk önce deliller birbirine bağlanmaya gayret edilmelidir. Zira (birbirine zıt gibi görünen) iki delilin beraber kullanılması, birinin ihmal edilmesinden daha evladır.

3- Şayet delillerin birbirine bağlanması mümkün değilse, şu usul kaidesi gereğince birinin diğerine tercih edilmesi yoluna gidilir: Muhkem olan müteşabihe, kati olan ise zanni olana tercih edilir. İki hadis eşitse, yani her ikisi de zanni ise, delili genel olarak ve senet yönünden güçlü olanını araştırırız. Güçlü senet, az güçlü senede tercih edilir. Hâs (özel) olan, âmm (genel) olana tercih edilir. Mukayyet olan, mutlak olana tercih edilir. Mantûk olan, mefhum olana tercih edilir. Ve benzeri şekilde usul fıkında olduğu gibi.

Şimdi tedricilik meselesini ve hükümlerin bir kısmının tatbiki, diğer kısmının ise terkini tartışalım. Daha sonra da iki hadisi nasıl anlayacağımızı görelim:

Aralarında Allah'ın

indirdiği ile hükmet ve onların hevâlarına (arzularına) uyma! Allah'ın sana indirdiği hükümlerin bir kısmından seni saptırmalarından sakın!^[Mâ'ide 49]

İşte bu ayet, ister emir isterse nehiy olsun Allah'ın indirdiği tüm hükümlerle hükmetmenin farz olduğuna dair önce Resulü'ne ondan sonra Müslüman yöneticilere Allah'tan gelen kesin bir emirdir. Çünkü ayetteki () lafzı indirilen tüm hükümleri kapsayan umum sıygasındandır.

Allah, önce Resulünü sonra da Müslüman yöneticileri insanların hevasına tabii olmaktan ve onların arzularına boyun eğmekten nehy etmiştir.

Ve onların hevâlarına (arzularına) uyma!^[Mâ'ide 49]

Allah Teala, Resulüne ve sonra da Müslüman yöneticilere, insanların fitnesine ve Allah'ın yolladığı hükümlerin bir kısmını tatbik edilmesinden yüz çevirmelerine karşı tembihte bulunmuştur. Bilakis emirler olsun nehiyeler olsun bütün hükümleri, insanların ne istediğine bakmadan tatbik etmeleri üzerlerine farzdır. Allah Teala şöyle buyurmuştur:

Allah'ın sana indirdiği hükümlerin bir kısmından seni saptırmalarından sakın!^[Mâ'ide 49]

Subhanehu ve Teala şöyle buyurdu:

Her kim Allah'ın indirdikleriyle hükmetmezse, işte onlar kâfirlerin ta kendileridir.^[Mâ'ide 44]

İkinci bir ayette Subhanehu ve Teala şöyle buyurmuştur:

Her kim Allah'ın indirdikleriyle hükmetmezse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.^[Mâ'ide 45]

Üçüncü bir ayette de şu şekilde buyurmuştur:

Her kim Allah'ın indirdikleriyle hükmetmezse, işte onlar fâsıkların ta kendileridir.^[Mâ'ide 47]

Allah [Subhânehu ve Te'alâ] bu üç ayeti kerimede, ister emirler olsun isterse nehiyeler olsun her kim Allah'ın indirdiklerinin tamamıyla hükmetmezse onu kafir, zalim ve fâsık olarak değerlendirmiştir. Çünkü bu üç ayeti kerimede varid olan () lafzı ister emirler ister nehiyeler olsun, Allah'ın indirdiği hükümlerin tamamını kapsamaktadır.

İşte bu, fethedilen beldeler üzerinde İslam hükümlerinin tatbiki hususunda Raşid Halifelerin uygulamasıdır. Onlar ki Allah [Subhânehu ve Te'alâ]'nın kitabını ve Resul [Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem]'in hükümleri nasıl tatbik ettiğini insanlar içerisinde en iyi bilenlerdi. Zira onlar (r.a) geciktirme, erteleme veya tedricilik olmadan hükümleri bir defada uygulamışlardır. Onlar İslam'a giren hiçbir kimseye, mesela bir sene içki içmesine veya zina etmesine izin verip sonra yasaklama diye bir şey yapmamışlardır. Bilakis hükümlerin tamamını tatbik etmişleridir. Yeni fethedilen beldelerde bütün İslam hükümlerinin tatbik edilmesi, belli mütevatir bir husustur.

Binaen aleyh hiçbir zanni delil bu hükme etki edemez. Dolayısıyla tedriciliğin haramlılığı ve İslam'ın hükümlerin tamamının farziyeti, kati delille sabittir.

2- Bu da; kati delilin, delaletinde şüphe olan, kati delille çelişmeli zanni delili iptal edeceği anlamına gelir. Yani zanni delilin, kati olanla çatışmayacak şekilde anlaşılması gerekir. Diğer bir

ifadeyle şayet mümkünse, zanni delilin kati olanla çatışmayacak şekilde anlaşılması şeklinde iki delilin de kullanılması yoluna gidilir. Bu mümkün olmazsa tercih etme yoluna gidilir ve kati olan alınır, zanni olan reddedilir.

3- Şimdi iki delilin beraber kullanılması, yani zanni delilin, kati olanla çatışmadan anlaşılması mümkün müdür ona bakalım. Öncelikle Muaz Bin Cebel'in hadisinden başlayalım:

"...Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun Resulü olduğuna şahadet etmeye davet et. Şayet onlar bu meselede sana itaat ederler ise beş vakit namazı Allah'ın onlara farz kıldığını... Şayet onlar bu meselede de sana itaat ederler ise, Allah'ın kendilerine zekatı farz kıldığını onlara haber ver... Şayet onlar bu meselede de sana itaat ederler ise, onların mallarının fazlalıklarını topla ve mazlumun duasından sakın..."

a- Hadis Buhari'nin rivayet ettiği, ittirabın (hastalığın) olmadığı, senet ve metin açısından sahih bir hadistir.

b- Bu hadisten, hükümlerde tedriciliğin olduğu anlaşılabilir aksi takdirde kati delille çatışır. Bu, doğru olmaz çünkü tedriciliğin haramlılığı kati delille sabittir. Ve fetihler döneminde sahabelerin yeni fethedilen yerlerde İslam'ın bütün hükümlerini infaz ederlerken yaptıkları da bu şekildeydi. Sahabelerin bu davranışları belli mütevatir bir husustur.

c- Hadis metni namaz ve zekat hakkındadır. Fakihlerden kimse bu hadisi, zekat olmaksızın sadece namazın talep edilmesinin cevazına ilişkin delil olarak getirmemişlerdir. Yani tedriciliği savunanlar, namaz ile zekatın arasını ayırmanın mümkün olduğunu söylememektedirler. Dolayısıyla Müslüman'ın namazı kılıp zekatı terk edebileceğine cevaz veremezler. Bilakis bu kişiler, namaz ve zekatla alakalı bu hadisin (mefhumu) üzerine kıyas yapmaktadırlar. Yani diğer hükümlerin tatbikinde tedriciliğin olmasını bu hadise kıyas etmektedirler. Bu ise batıldır. Çünkü üzerine kıyas yaptıkları asıl hükmü, kendileri de kullanmamaktadırlar. Zira bu kişiler namaz ve zekatta tedriciliğin olduğunu söylemiyorlar, diğer hükümlerin furularının tatbikinde tedriciliğin olduğunu söylüyorlar. Halbuki bu hadisin metni, namaz ve zekat hakkındadır.

d- Bundan dolayı bu hadis tedricilik için delil olarak kullanmaya uygun değildir. Çünkü bu hadiste belirtilen asıl (namaz ve zekatta tedricilik) ile her hangi bir kimse amel etmemiştir. Hatta bu hadisi tedriciliğe delil olarak getirenler bile bununla amel etmemişlerdir.

e- Binaen aleyh hangi halde olursa olsun, bu hadisten hükümlerin bir kısmının uygulanması diğer kısmının terk edilmesi olan tedriciliğin cevazı anlaşılabilir. Çünkü bu durumda tedriciliği haram kılan kati delil ile çelişki oluşur. Bu birincisi, ikincisi ise, bu anlayış üzerine kıyas yapılmaz. Çünkü asıl olan (namaz ve zekatta tedriciliğin), kullanılmamış olmasıdır.

f- O halde bu hadis reddedilmeli midir yahut da kati delille çatışmayacak şekilde kullanılması mümkün müdür? Cevap şu şekildedir:

Hadisin mantuku, hükümlerin bir kısmının tatbiki diğer kısmının terki olan tedriciliğe delalet etmemektedir, bilakis hadisin mefhumu, buna delalet etmektedir. Nitekim hadisin metni şöyledir: **"...şahadet etmeye davet et. Şayet onlar bu meselede sana itaat ederler ise beş vakit namazı Allah'ın onlara farz kıldığını... Şayet onlar bu meselede de sana itaat ederler ise Allah'ın kendilerine zekatı farz kıldığını onlara haber ver..."**

Hadisin mantuku, onların iman etmeye çağrılmasını ifade etmektedir. Şayet iman ederlerse, namaza çağırılmaktadırlar. Namaz kıldıklarında ise zekat vermeye çağırılmaktadırlar. Ancak hadisin mantukunda şayet iman etmezlerse namaza çağırılmamaları, namaz kılmazlarsa zekat vermeye çağırılmamaları diye bir şey yoktur. Bilakis bu, şart ile muhalif mefhumdan anlaşılmalıdır. Yani şayet iman etmezlerse onları namaza çağırma, eğer namaz kılmazlarsa zekat vermeye çağırma.

Bir delildeki şart mefhumu, başka bir kati veya zanni delildeki mantuka zıt olursa iptal edilir. Çünkü mantuk, mefhumun önüne geçirilir. Yani sadece kati delilin mantuku ile zıt olursa değil, zanni delilin mantuku ile zıt olursa da, mefhum iptal edilir ve kullanılmaz. Bundan dolayı hadis, mantukunun anlaşılması ile sınırlı kalır ve bütün İslam hükümlerinin infaz edilmesinin farziyeti hususundaki kati ve açık delillerle çeliştiğinden mefhumu kullanılmaz.

Muhalefet mefhumun, mantukla iptal edilmesi, usul fıkında sabit ve belli bir konudur. Mefhumu kullananların ve kullanmayanların üzerinde ittifak ettikleri bir husustur. Örneğin, Allah

[Subhānehu ve Te'ālā]'nın şu kavlinde olduğu gibi:

İffetli olmak

isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın.^[Nur-33] Ayetin mantuku, iffetli olmak istediklerinde fuhşa zorlanmamalarıdır. Ayetin, şarta göre muhalefet mefhumu ise, iffetli olmayı istemediklerinde fuhşa zorlanmalarıdır. Ancak bu muhalefet mefhum, şu ayetin mantuku ile iptal olmuştur:

Sakın zinaya yaklaşmayın zira o hayasızlıktır ve çok kötü bir yoldur.^[İsra 32] Bundan dolayı (iffetli olmayı isterlerse) ayetindeki muhalefet mefhumu ile amel edilmez ve sadece ayetin mantuku ile sınırlı kalınır. Yani ayetin mantuku ile amel edilerek, iffetli olmayı isterlerse fuhşa zorlanmazlar. Ancak iffetli olmayı istemezlerse hüküm, zinayı mutlak haram kılan diğer delillerden alınır, bu ayetin mefhumundan alınmaz.

Yine Allah ^[Subhânehu ve Te'alâ]’nın şu kavlinde olduğu gibi:

Yeryüzünde sefere çıktığınızda (yolculuğa yada savaşa çıktığınızda)

kafirlerin size bir kötülük yapmasından korkarsanız namazı kısaltmanızda size bir günah yoktur.^[Nisa 101] Bu ayeti kerimenin mantuku, korku halinde namazın kısaltılmasıdır. Ayetteki şartın mefhumu ise, korku olmadığında kısaltmanın olmamasıdır. Ancak mefhum, (korktuğunuzda) ayetinin şartı zikretmesi esnasında güvenlik halinde kısaltmaya cevaz var mıdır diye soran kişiye Resul ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem]’in verdiği hadisin mantuku ile iptal olmuştur. Zira Resul ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem] şöyle demiştir:

“Bu Allah’ın size bir sadakasıdır. Öyle ise

O’nun sadakasını kabul edin.” Bundan dolayı korku halinde kısaltma olan, ayetin mantuku ile amel edilir. Güven halinde kısaltma ise bu ayetin mefhumundan değil bilakis diğer delilden alınır. Yani korku ve güven halinde kısaltmaya cevaz veren Resul ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem]’ in yukarıdaki hadisinden alınır. Çünkü kısaltma, Allah ^[Subhânehu ve Te'alâ]’nın kullarına olan bir sadakasıdır.

İşte böylece Muaz’ın hadisinde, hadisin mantuku ile amel edilir denilir. Ancak hadisteki şartın mefhumu ile amel edilmez. Her ne kadar namaz eda edilmemiş olsa da zekatın hükmü diğer delillerden alınır. Bu delil ise, ister namaz eda edilmiş olsun isterse edilmemiş olsun zekatı mutlak ve genel olarak farz kılan delildir.

Yani hükümlerin bir kısmının tatbiki diğer kısmının ise terk edilmesi olan tedriciliği haram kılan delillerin mantuku ve mefhumu ile amel edilir. Muaz’ın hadisinin mefhumu ile değil mantuku ile amel edilir. İşte bu şekilde bir amelde, deliller fakihlerin takip ettiği fıkıh usulüne göre toplanmalıdır.

İkinci hadise gelince:

Osman Bin Ebu el-As’ın hadisinde; Hasan, Osman Bin Ebu el-As’ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Sakıyf heyeti geldiğinde Allah Resulünün yanına indiler. Aleyhissalâtu vesellâm onları mescitte ağırladı ki kalplerine daha bir yumuşak gelsin. Onlar (Müslüman olup beyat yapmak için) öşür alınmamasını, cihada çağrılmamalarını, rükunun (namazın) kendilerine farz kılınmamasını ve bir başkasını kendilerine idareci olarak atamamasını şart koştular. Resul ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem] ise: “Sizden öşür alınmasın, cihada da çağrılmayın ve bir başkası da size idareci olmasın. Amma rükusuz (namazsız) bir dinde hayır yoktur.” buyurdu. Bunun üzerine Osman İbnu Ebu el-As, Allah Resulü’ne: “Ey Allah’ın Resulü bana Kur’an öğret de kavmimin imamı olayım.” dedi.^[Ebu Davut Haraç 26 (3026)]

Bu metin Ebu Davut’a aittir. Hadisteki () lafzı, ()’den gelmiştir. Yani rüku demektir ve mecazen namaz yerine kullanılmıştır.

Bu hadis hakkında şöyle deriz:

- Her ne kadar el-Münziri, bu hadis hakkında “Hasan el-Basri, Osman Bin Ebu el-As’tan işitmemiş denilmiştir” dese de bu hadis, kabul edilir. Çünkü buradaki söz, meçhul bir ifadeyle gelmiştir. Bundan dolayı da bu hadis delil olarak kullanılır.

Birinci hadiste bahsettiğimiz aynı metotla bu hadis hakkında da şöyle deriz:

- Bu hadisten hükümlerin bir kısmının tatbiki, diğer kısmının terki olan tedriciliğin cevazının anlaşılması doğru değildir. Çünkü hükümlerin tatbikinde tedriciliği haram kılan sabit kati deliller vardır.

- O halde hadis, ya kati deliller ile çatışmayacak, yani kati ve zanni delillerin her ikisiyle de amel edilecek şekilde anlaşılmalı yada her iki delilin kullanılması mümkün değil ise, zanni reddedilerek, kati delil ile amel edilmeli şeklinde anlaşılmalıdır. Yani imkan halinde, deliller birbirine bağlanır veya tercih yoluna gidilir. Kati delilin, zanniye galip geldiği de bilinen bir gerçektir.

- Bu hadiste Allah'ın Resulü [Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem], Sakıyf heyetinin "zekat memurlarının gönderilmemesi, öşür alınmaması ve bir başkasının kendilerine idareci olarak atanmaması" şartlarını kabul etti. Ancak namazın terki şartını kabul etmedi. Üzerilerine kendileri dışında birisinin idareci olmaması ise, yani yöneticiliğe ehil olan bir başkasının vali olarak atanmasıdır ki bunda bir beis yoktur. Bu ilk etapta aralarında buna ehil olan biri bulunduğu takdirde caizdir. Ancak hadisteki () ifadesi hangi manaya gelmektedir? Lisan el-Arabi sözlüğünde () "La yuhşaruun"un manasının hakkında şöyle denildi: "Yani savaşa katılmayacaklar ve onlardan öşür alınmayacak..." Ve şöyle denildi: "Mallarının zekatını vermek üzere zekat memurunun önünde toplanmayacaklar." Yine Lisan el-Arabi sözlüğünde, hadisteki () lafzının manası hakkında şöyle denilmiştir: "Yani mallarının öşrü alınmayacak ve bununla vacip olan sadaka kastedilmektedir." Dolayısıyla bu hadis, () lafzının manasına göre, zekatı ödemek için zekat memurları önünde toplanmayacakları fakat zekatı kendi yerlerinden ödeyecekleri yani zekat memurlarının zekatlarını onların bulundukları yerlere gidip alacakları olarak anlaşılabilir. İşte bu () kelimesinin manalarından birisidir. Yine hadisteki () lafzının diğer bir manası da; mallarının öşrü alınmayacaktır şeklindedir. Bu da () kelimesinin manalarından birisidir.

Hakeza mallarının zekatını kendi mekanlarında verme, kendilerinden öşür alınmaması mallarından sadece zekat alınması şartlarını Resul [Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem] kabul etmiştir. Nitekim İslam'a girmek isteyen bir kimsenin zekatı kendi mekanında ödeme, kendinden öşür alınmaması ve malından sadece zekat alınması şartını koşması caizdir. Bu caizdir ve bunda bir beis yoktur. Böylece hadis ve kati deliller birbirine bağlanmış olur. Ayrıca burada bu hadisten başka, Ebu Davut'un Vehb yoluyla rivayet ettiği ikinci bir hadis daha vardır:

:

Vehb Bin Münebbih: "Bey'at yaptıkları zaman Sakıyf'in durumunun ne olduğunu Cabir'e sordum" dedi. Cabir de: "Sadaka (zekat) vermemeyi, cihat etmemeyi Peygamber [Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem]'e şart koştu" dedi ve "Resul [Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem]'in, Müslüman olurlarsa zekat da verecekler cihada da katılacaklar! dediğini işittiğini" söyledi.[Ebu

Davut 26 (3025)] Bu hadis, () "La yuhşaruun"un manasının savaşımlara katılmamak (yani cihad etmemek) olduğunu tercih etmektedir. () "La yuğşaruun"un manasının da zekat vermemek olduğunu tercih etmektedir.

Bu durumda hadis Sakıyf heyetine hâs (özel) olmaktadır. Cihat etmemelerinin ve zekat vermemelerinin kabul edilmesi, bu kişilere hâstır (özeldir) başkalarını kapsamaz. Çünkü hâs (özel) bir hüküm, sahibi ile sınırlıdır. Hâs (özel) hüküm hususiliğinden dolayı bir karineye muhtaçtır. Buradaki karine ise Resul [Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem]'in "**Müslüman olurlarsa zekat da verecekler cihada da katılacaklar!**" şeklindeki haberidir. Böylece bu kişilerin şartının vakıası olmamış olur. Gaibin bilinmesi ise Resul [Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem] dışında bir kimseye gelmemektedir. O halde bu, hükmün hâşlığına dair bir karinedir.

Hâs (özel) hükümler varit olmuştur. Mesela Resul [Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem] Huzeyme'nin şahitliğini iki erkek şahitliğine denk sayması Huzeyme'ye hâs bir durumdur. Aynı şekilde Ebu Berde'nin 6 aylık keçisini udhiyye olarak sayması ona hâs bir durumdur. Çünkü keçinin udhiyye olabilmesi için bir yaşını doldurması gereklidir.

Hakeza her iki delille de amel edilerek: Hükümlerin tatbikinde tedricilik, kati deliller gereğince haram kılınmış olur. Cihat ve zekatın tedriciliği ise Resul [Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem]'in "**Müslüman**

olurlarsa zekat da verecekler cihada da katılacaklar!” bilmesinden dolayı Sakıyf’e hâs bir durumdur.

Sonuç olarak:

- Kati delillere binaen, hükümlerin bir kısmının tatbiki diğer kısmının terki olan tedricilik, haramdır.
- Belirtilen şart dahilinde, Muaz Bin Cebel’e ait hadisin muhalefet mefhumu ile değil mantuku ile amel edilir.
- Resul [Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem]’ in namazın terkini kabul etmeyip cihat ve zekat vermemeleri şartını kabul ettiği Ebu Davut’a ait iki hadis ise, Sakıyf heyetine hâs (özel) bir hükümdür. Çünkü Resul [Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem] vahiy ile hareket ettiğinden dolayı onların bu şartlarının vakıası olmayacaktır ve onlar İslam olduklarından sonra cihat da edecekler zekat da vereceklerdir. Yani her iki hadis de reddedilmez bilakis her ikisi ve hükümlerin bir kısmının tatbiki diğer kısmının terki olan tedriciliğin haramlılığına delalet eden kati deliller birbirine bağlanır. Bu da yukarıda açıkladığımız şekildedir.

H. 12 Muharrem 1427
M. 11 Şubat 2006